

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL of the journal / URL časopisu: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Author(s) / Autor(i): Pavel Maškarinec
Article / Článok: Analýza prostorové podpory a stranického nahrazení na příkladu hnutí Starostové a nezávislí (STAN): Vstup nového subjektu do stranického systému České republiky
Publisher / Vydavateľ: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica
DOI: <http://doi.org/10.24040/politickevedy.2020.23.1.8-31>

Recommended form for quotation of the article / Odporúčaná forma citácie článku:

MAŠKARINEC, P. 2020. Analýza prostorové podpory a stranického nahrazení na příkladu hnutí Starostové a nezávislí (STAN): Vstup nového subjektu do stranického systému České republiky. In *Politické vedy*. [online]. Vol. 23, No. 1, 2020. ISSN 1335 – 2741, pp. 8-31. Available at: <http://doi.org/10.24040/politickevedy.2020.23.1.8-31>

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu Politické vedy. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

ANALÝZA PROSTOROVÉ PODPORY A STRANICKÉHO NAHRAZENÍ NA PŘÍKLADU Hnutí STAROSTOVÉ A NEZÁVISLÍ (STAN): VSTUP NOVÉHO SUBJEKTU DO STRANICKÉHO SYSTÉMU ČESKÉ REPUBLIKY ¹

AN ANALYSIS OF SPATIAL SUPPORT AND PARTY REPLACEMENT ON THE EXAMPLE OF THE MOVEMENT OF MAYORS AND INDEPENDENTS (STAN): THE RISE OF A NEW POLITICAL ORGANISATION IN THE CZECH PARTY SYSTEM

Pavel Maškarinec*

ABSTRACT

In contrast to many other Central and Eastern European countries which suffered from marked instability and fluidity of their party politics, the Czech party system was relatively stable and closed during the first two post-communist decades, with low levels of volatility and with failure of most new political parties. However, a series of three electoral earthquakes in 2010, 2013 and 2017 elections completely transformed the shape of the Czech party system. This article examines the territorialization of support for the movement of Mayors and Independents (STAN), one of the new political parties, which entered the Czech parliament after the 2010 election; more specifically in the 2017 election. Using spatial analytical techniques, we found that support for the STAN concentrated especially in municipalities where right-wing and centre-right parties traditionally were strong, as opposed to weak support of the STAN in municipalities with strong support for the leftist parties, far right parties, as well as the ANO2011. On the other hand, the spatial support for the STAN was not entirely identical with the areas where the rightist parties were traditionally strong, which, with some simplification, can be described as regions with high development

* Mgr. Pavel Maškarinec, Ph.D. působí jako odborný asistent na Katedře politologie a filozofie, Filozofická fakulta, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, Pasteurova 3571/13, 400 96 Ústí nad Labem, Česká republika, e-mail: maskarinec@centrum.cz.

DOI: <http://doi.org/10.24040/politickevedy.2020.23.1.8-31>

¹ Práce na této stati byla podpořena grantovým projektem Interní grantové agentury Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, č. UJEP-IGA-TC-2019-63-03-2 „Euroskepticismus a populismus ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2019.“

potential, or positive socioeconomic development, respectively. This can be linked mainly with the fact that the STAN has mostly weak support in the largest cities, compared to the much stronger support in the smallest municipalities. In this respect, the STAN does not represent the classic example of the Czech “liberal centre” party, and it is the weakness of the STAN in the largest cities that threatens its long-term presence in the Czech party system.

Key words: Czech Republic, parliamentary elections, spatial analysis, electoral geography, party replacement, electoral change, Mayors and Independents, STAN

Úvod

Z dlhodobého pohľadu patril český stranický systém medzi najstabilnejší a najkonsolidovanejší stranické systémy zemí strednej a východnej Európy. Jeho charakteristickými rysy bola relatívne silná stabilita zastoupených aktérov, pomerné výrazná uzavretosť, nízka úroveň volatility, vysoká miera nacionalizácie a selhání väčšiny nových politických strán. (Hloušek, Kopeček, 2008; Deegan-Krause, Haughton, 2010; Hanley, 2012; Cabada et al., 2013; Balík, Hloušek, 2016; Charvát, Just, 2016; Stauber, 2017; Brunnerová, 2019) Parlamentné voľby v rokoch 2010, 2013 a 2017 ale priniesli tri po sebe idúce volebné zemetrenia.² Respektíve pokiaľ bychom použili terminológiu **Haughtona a Deegan-Krause** (2015),³ lze výsledky volieb a následné proměny české stranické soutěže po volbách 2010 a 2013 označit za druh „*volebního hurikánu*“, zatímco sněmovní volby 2017 byly skutečným „*volebním zemetřením*“, s ohledem na významnou transformaci podpory jednotlivých politických stran a nárůst počtu stran ze sedmi na devět, tj. stejný počet jako v roce 1992, tedy v době před konsolidací českého stranického systému.

České sněmovní volby 2017 tak byly do jisté míry návratem stranického systému na „startovní čáru“. Občanská demokratická strana (ODS), jako bývalá hlavní strana pravicového spektra, na jedné straně zlepšila po výrazném propadu z roku 2013 svůj zisk v roce 2017 o téměř 4 p.b. (11,32 %). Na straně druhé Česká strana sociálně demokratická (ČSSD) jako nejsilnější strana

² V tomto článku užívame termín „parlamentní volby“ pro označení volieb do dolnej komory českého parlamentu, tj. Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Alternativně užívame rovněž termín sněmovní volby.

³ Haughton a Deegan-Krause (2015) dávajú prednosť termínu „hurikán“ namiesto „zemetrenia“, pretože volebné zmeny v zemiach strednej a východnej Európy mali podľa týchto autorov kvantifikovateľnú podobu se samostatnými (dlhodobými) cyklickými vzorci.

levice, a současně po předchozích volbách 2013 hlavní strana vládní koalice spolu s hnutím ANO 2011 **Andreje Babiše** a Křesťanskou a demokratickou unií – Československou stranou lidovou (KDU–ČSL), utrpěla dramatický propad podpory o více než 13 p.b. (7,27 %). Kombinovaná podpora ODS a ČSSD tak dosáhla 18,59 %, tj. o téměř 50 p.b. méně než v roce 2006 (67,70 %). Podobně společná podpora pro všechny strany s dlouhodobým parlamentním zastoupením – ČSSD, ODS, KDU–ČSL, Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM) – zaznamenala mezi volbami 2006 a 2017 pokles o 55 p.b. (z 87,73 % na 32,15 %) a samotná KSČM zaznamenala svůj nejnižší zisk po odstranění komunistického režimu v roce 1990 (7,76 %).⁴ Současně do poslanecké sněmovny vstoupily tři nové politické subjekty, z nichž dva obdržely více než 10 % hlasů; Česká pirátská strana (Piráti) získala 10,79 %, Svoboda a přímá demokracie – **Tomio Okamura** (SPD) 10,64 % a Starostové a nezávislí (STAN) 5,18 % hlasů (srov. Balík, Hloušek, 2016; Gregor, Dvořák, 2019).

Cílem předložené studie je odpovědět na otázku jakým způsobem se uvedené změny promítly do prostorového rozložení podpory českých stran. S ohledem na omezený rozsah textu se zaměříme na pouze jeden z nových subjektů, STAN, i s ohledem na to, že teritoriální podpora a úspěšnost tohoto subjektu, jenž v minulosti kandidoval společně s TOP 09, dosud nebyla až na ojedinělé výjimky (Voda, 2019) blížeji analyzována. Odpověď na otázku, jakým způsobem, resp. odkud získávali STAN své voliče, tedy otázka regionálního rozložení voličské podpory, resp. teritorializace stranického nahrazení (*party replacement*), bude hledána s pomocí technik prostorové ekonometrie (*spatial econometrics*), resp. explorační prostorové analýz dat (*exploratory spatial data analysis*, ESDA).⁵

Přes svou relativní novost v celostátní aréně české politické soutěže přitom hnutí STAN není v české politice úplným nováčkem. Předchůdcem STAN byli Nezávislí starostové pro kraj (NSK), kteří vznikli v roce 2004 a zaměřovali se na regionální úroveň, původně zejména ve Zlínském kraji. NSK uspěli v krajských

⁴ V každých volbách byla tato čtveřice stran doplněna menšími stranami, z nichž nicméně žádná nebyla schopna udržet si sněmovní zastoupení po více než dvě volební období. Pro tyto menší (většinové) středopravicové politické strany liberální orientace se vžil označení „liberální střed“ (Hanley 2012) a jedná se o následující subjekty: Občanská demokratická aliance (ODA), Unie svobody (US), Strana zelených (SZ). Konečně mezi roky 1992 – 1998 drželo parlamentní zastoupení i pravicově populistické Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa (SPR–RSČ).

⁵ Detailněji k výhodám technik ESDA při analýze prostorových dat a obecně problému, jimž čelí analýza prostorových dat, viz Spurná (2008, s. 767 – 778), Maškarinec (2014, s. 42 – 65).

volbách 2004 ve Zlínském kraji, spolu s Evropskými demokraty (ED), když získali 5,61 % hlasů a 3 mandáty (6,67 %). V následujících krajských volbách v roce 2008 již NSK kandidovali ve třech krajích, nicméně uspěli pouze ve Středočeském kraji 5,73 % hlasů a 4 mandáty (6,15 %), zatímco v Pardubickém a Olomouckém kraji nepřekročili 5% omezovací klauzuli pro vstup do krajského zastupitelstva (3,66 %, resp. 3,32 % hlasů). V roce 2009 pak došlo k přejmenování NSK na STAN a snaže etablovat se jako celostátní subjekt, přičemž, jak zdůrazňují **Pink a Eibl** (2018), i na regionální (krajské) úrovni se v případě STAN jednalo spíše o volné sdružení starostů menších obcí daného regionu, spojených pod společnou značkou STAN.

První období působení STAN pak bylo spojeno s kandidaturou zástupců toho subjektu na kandidátce TOP 09 v parlamentních volbách 2010 a 2013 (16,70 %, resp. 11,99 % hlasů),⁶ v jejímž případě Balík a Hloušek (2016) mluví o (tajné) předvolební koalici mezi TOP 09 a STAN. Podobně oba subjekty (TOP 09 a STAN) utvořily společnou koaliční kandidátku pro volby do Evropského parlamentu v letech 2014 a 2019 (15,95 %, resp. 11,65 % hlasů), oproti krajským volbám, kde STAN měl tendenci kandidovat spíše samostatně, zejména v roce 2016 (srov. Ryšavý, 2013; Šárovec, 2017; Pink – Eibl, 2018), a emancipace STAN vyvrcholila před sněmovními volbami v roce 2017, kdy STAN opustil model koaliční spolupráce s TOP 09 a se ziskem 5,18 % se stal nejmenší parlamentní stranou.

Z hlediska programatiky přitom Eibl a Dostálová (2019) ukazují, že hlavní témata, která STAN prezentoval před parlamentními volbami v roce 2017, byla totožná s těmi, jež sdílí většina českých stran (tradičních i nových) a která reflektují hlavní dimenze české politické soutěže, konkrétně ekonomika a podoba sociálního systému, následována tématem efektivního fungování státu. Právě menší důraz na poslední z témat ze strany TOP 09 a naopak výrazně menší zájem STAN o zahraniční politiku byly největšími programovými rozdíly mezi oběma bývalými koaličními partnery, spolu s faktem, že zatímco STAN se v českém politickém prostoru řadí do středu stranického spektra, TOP 09 je nejvíce napravo ze všech českých stran (srov. Eibl, Dostálová, 2019).

⁶ TOP 09 byla jednou ze dvou nových stran, které uspěly v parlamentních volbách v roce 2010; druhou byly Věci veřejné (srov. Maškarinec, Bláha, 2014; Havlík, Hloušek 2014). TOP 09 byla založena v červnu 2009 částí bývalých politiků KDU–ČSL v čele s bývalým předsedou strany Miroslavem Kalouskem a tehdejšími senátorem a v letech 2007–2009 ministrem zahraničí Karlem Schwarzenbergem.

1 Data a metódy

Prostorová data téměř vždy vykazují nějakou formu prostorové autokorelace nebo prostorové závislosti, protože místa ve větší blízkosti mají tendenci mít podobnější vlastnosti, než místa, jež jsou od sebe více vzdálena. Skutečnost, že v rámci volební geografie zůstává do velké míry stranou hlavního výzkumného zájmu vliv „prostoru a místa“ („space and place“), tj. volebního kontextu (Kim et al., 2003), přitom v konečném důsledku vede k porušení základního předpokladu obecného (neprostorového) lineárního modelu a řady dalších standardních parametrických statistických testů. Ty předpokládají, že jednotlivá pozorování jsou navzájem nezávislá či nekorelovaná a vytváří problém autokorelace chyb napříč územními jednotkami. (Cliff, Ord, 1981; Brunsdon, 2009; Fortin, Dale, 2009) Tyto vlastnosti prostorových vzorců současně mohou indikovat skryté procesy a aktéry, kteří je generují a modifikují v čase. (Fortin, Dale, 2009)

V případě analýzy stranického nahrazení, respektive dynamiky proměn voličské podpory jednotlivých politických stran, se nabízí několik základních prostorových technik. Průzkum prostorové struktury voličské podpory STAN započne detekcí prostorové autokorelace, která umožňuje měření prostorového shlukování (*spatial clustering*) a identifikaci prostorových shluků (*spatial clusters*) a prostorových odchylek (*spatial outliers*). Pro tyto účely je vhodným nástrojem výpočet hodnot prostorové autokorelace pomocí Moranova I kritéria, které je nejběžnějším indikátorem přítomnosti prostorové autokorelace. (Cliff, Ord, 1981) Moranovo I kritérium je vhodným nástrojem k vizualizaci a analýze geografických vzorců sledovaného jevu a jeho výhodou, je i to, že jeho výpočet je velmi podobný Pearsonovu korelačnímu koeficientu (představuje jakousi analogii kovariační funkce), což se týká i interpretace hodnot Moranova I kritéria popisujících globální míru prostorového shlukování sledovaného jevu. (Spurná, 2008)

Hodnoty Moranova I se pohybují mezi -1 a $+1$. Hodnota -1 identifikuje perfektní negativní autokorelaci, hodnota $+1$ perfektní pozitivní prostorovou autokorelaci a hodnota 0 ukazuje na náhodný vzorec prostorového shlukování v datech. Jinými slovy, pokud jsou vysoké hodnoty v jedné jednotce doprovázeny vysokými hodnotami v sousedních jednotkách (nebo vzájemně sousedí místa s nízkými hodnotami), jedná se o pozitivní prostorovou autokorelaci neboli prostorové shlukování (*spatial clustering*). Naopak pokud jsou místa s nízkými hodnotami obklopena místy s vysokými hodnotami (nebo

naopak), jedná se o negativní prostorovou autokorelaci, která umožňuje identifikovat prostorové odchylky (*spatial outliers*), reprezentující případy prostorové náhodnosti (nahodilosti) sledovaného jevu. (Fotheringham et al., 2002)

Před výpočtem indikátorů prostorové autokorelace musí být vyřešen jeden z metodologických problémů prostorové analýzy dat. Ten je spojen se skutečností, že různá pojetí operacionalizace prostorové blízkosti (z hlediska vymezení sousedních prostorových jednotek) mohou vést k velmi odlišným výsledkům (srov. Unwin, Unwin, 1998; Spurná, 2008). Nejdůležitější otázkou je výběr prostorové váhící funkce, resp. konstrukce prostorově vážené matice (*spatial weight matrix*). Obecně existují dva základní typy matice vah: diskrétní a spojité.⁷ V našem případě bylo zvoleno prostorové váhící schéma se zvolenou mezní vzdáleností 10 km, jehož vhodnost s ohledem na podobu sídelní struktury České republiky prokázaly předchozí studie. (Spurná, 2008; Blažek, Netrdová, 2009; Maškarinec, 2014)

Výsledkem měření prostorové autokorelace pomocí Moranova I je jedna hodnota statistického ukazatele identifikující míru prostorové autokorelace (shlukování) v celém území. Vzhledem k tomu, že naším cílem je analýza voličského chování na nižší (obecní) úrovni agregace, která dokáže identifikovat potenciálně odlišné vzorce voličského chování uvnitř větších celků (např. okresů), budou v dalším kroku pro identifikaci prostorových shluků podobných hodnot vypočteny hodnoty prostorové autokorelace pro každou analyzovanou prostorovou jednotku. Konkrétně budou vypočteny lokální indikátory prostorové asociace (*local indicators of spatial association*, LISA), umožňující rozložení globálních indikátorů.

Indikátory LISA jsou vypočteny pro každou jednotku a statisticky významné hodnoty mohou být mapově zobrazeny, resp. kategorizovány (dle typu prostorové autokorelace) do čtyř skupin, odpovídajících čtyřem kvadrantům Moranova diagramu (viz obrázek 1). Tímto způsobem lze identifikovat jednotky s pozitivní či negativní prostorovou závislostí – tj. vysoké hodnoty proměnné v jedné jednotce obklopené podobně vysokými hodnotami v okolních jednotkách (*hot spots*), nebo naopak nízké hodnoty proměnné obklopené podobně nízkými hodnotami v sousedních jednotkách (*cold spots*), či

⁷ Detailněji k problematice výběru matice vah viz Unwin a Unwin (1998, s. 417 – 418), Fotheringham et al. (2002, s. 42 – 45), Spurná (2008, s. 772 – 773), Dubin (2009, s. 138 – 156), Maškarinec (2014, s. 50 – 51).

prostorové odchylky (*spatial outliers*), tj. vysoké hodnoty obklopené nízkými hodnotami a vice versa (srov. Anselin, 1995). V práci budou použity mapy reprezentující hodnoty všech čtyř kvadrantů Moranova diagramu, přičemž barevné řešení map indikátorů LISA odpovídá odstínům v obrázku 1.

Obrázek č. 1: Moranův diagram

vážená hodnota proměnné v blízkých jednotkách	nizká – vysoká <i>negativní prostorová autokorelace</i>	vysoká – vysoká <i>pozitivní prostorová autokorelace</i>
	nizká – nizká <i>pozitivní prostorová autokorelace</i>	vysoká – nizká <i>negativní prostorová autokorelace</i>
	hodnota proměnné v prostorové jednotce	

Zdroj: autor

Vzhledem k tomu, že naším cílem není pouze statický popis prostorového shlukování voličské podpory v jedněch volbách, ale rovněž analýza shlukování vzorců stranického nahrazení mezi volbami, bude mimo univariační (jednorozměrné) verze indikátorů LISA, měřících prostorové shlukování a prostorové odchylky voličské podpory strany v jedněch volbách, využita rovněž bivariační (dvourozměrná) varianta indikátorů LISA, umožňující analyzovat časoprostorovou (ne)stabilitu (*spatiotemporal non-stability*) voličské podpory strany ve dvojici voleb (po sobě či v delším období následujících), a nebo (a z hlediska našeho cíle významnější) geografické přesuny hlasů mezi stranami v po sobě následujících volbách. V případě bivariačních indikátorů budou prezentovány mapy tzv. vnější difúze (*outward diffusion*) měřící do jaké míry se voličská podpora jedné strany v konkrétní jednotce ve volbách t přesouvá k jiné straně v okolních jednotkách v dalších volbách $t + 1$. Je tak hodnocena míra, do níž je voličská podpora etablované strany ve volbách t v konkrétní jednotce (proměnná x) korelována s váženým průměrem voličské podpory nové strany

v okolních obcích ve volbách $t + 1$ (proměnná y) (srov. Anselin, 1995, s. 155 – 160; Shin, Agnew, 2007, s. 294). S ohledem na prostorový charakter geografických dat (tj. prostorovou autokorelaci a prostorovou závislost) tak prezentace map bivariačních indikátorů LISA může odhalit to, že prostorové vzorce mohou indikovat skryté (*underlying*) procesy a aktéry, kteří vytvářejí a modifikují v čase. (Fortin, Dale, 2009) Mohou tudíž ilustrovat jak je proces (ne)stability a proměny voličské podpory geograficky podmíněný (*contingent*) v případě postupné nebo okamžité proměny voličské podpory v území mezi jednotlivými volbami. (Shin, Agnew, 2007)

V této studii analyzujeme údaje o volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v letech 2006 až 2017. Výběr roku 2006 jako výchozího bodu analýzy vychází ze skutečnosti, že právě v tomto roce vykazovala volební soutěž mezi ODS a ČSSD nejsilnější tendenci k bipolaritě (srov. Balík, Hloušek, 2016) a koncentrace voličů u obou těchto stran (společně získaly ve volbách 67,07 % hlasů) může sloužit jako dobrá dělicí linie mezi rozložením pravicových a levicových voličů v prostoru. Primárním indikátorem politických preferencí je podíl hlasů, který sledované strany obdržely na úrovni všech 6258 obcí v České republice.⁸

2 Volební geografie České republiky

Z dlouhodobého pohledu patřil český stranický systém mezi nejstabilnější a nejkonsolidovanější stranické systémy v zemích střední a východní Evropy. Po pádu komunistického režimu a obnovení svobodné politické soutěže v roce 1990 došlo k poměrně rychlému vzniku levo-pravé osy, která postupně převzala tradiční socioekonomickou podobu a stala se hlavní strukturální konfliktní linií (*cleavage*) českého politického spektra. (Vlachová, Matějů, 1998; Hloušek, Kopeček, 2008) Analýzy individuálních dat současně potvrdily značnou stabilitu spojení mezi odlišnými sociálními skupinami a politickými stranami mezi volbami v letech 1990 až 2010, včetně posilování efektu vlivu sociální třídy na voličské chování, oproti opačným trendům v prostoru tradičních demokracií západní Evropy. (Smith, Matějů, 2011; Linek, Lyons, 2013).

Analýza Linka a Lyonse, pokrývající dvě desetiletí české politiky (od roku 1990 do roku 2010), poté ukázala, že volba strany byla v České republice z velké části založena na třech štěpeních (sociální třída, náboženství, generační

⁸ Počet obcí se mezi volbami mírně měnil: 6248 (2006), 6250 (2010), 6523 (2013). V našem případě byla data z předchozích voleb přepočtena na aktuální počet obcí.

příslušnost) a levo-pravé ideologické orientaci, jež se všechny odrážely v politické soutěži.⁹ Zatímco ODS byla z převážné míry podporována pravicovými voliči z vyšších sociálních tříd, ČSSD byla úspěšnější mezi levicovými voliči z nižších sociálních tříd, oproti KSČM, jež mobilizovala voliče především mezi dělníky, důchodci a generací narozenou před rokem 1954; šlo tudíž o osoby nacházející se nalevo od voličů ČSSD. Konečně elektorát KDU–ČSL byl většinou složen z praktikujících katolíků, s minimálním vlivem dalších faktorů; středová pozice voličů KDU–ČSL vyplývala z faktu, že levo-pravá soutěž byla pro lidovce irelevantní (srov. Linek – Lyons, 2013).

Studie volebních geografů dále potvrdily, že rozdily v politických postojích regionálních populací neodrážejí pouze sociální a demografické složení, ale rovněž kontextuální proměnné jako jsou sociální, politická a ekonomická situace konkrétních míst (Kostecký – Čermák, 2004). Stejně jako práce vycházející z analýzy individuální úrovně, i výzkumy prováděné na agregované úrovni potvrdily, že největší část meziregionálních rozdílů ve volební podpoře různých politických stran vysvětlují socioekonomické faktory. Například Kostecký a Bernard zaznamenali postupně posilující vztah mezi socioekonomickými strukturálními charakteristikami a volebním chováním, resp. prostorovými vzorci volební podpory politických stran (Kostecký, Bernard, 2014), v důsledku čehož se geografická distribuce podpory jednotlivých stran stabilizovala v čase. (Pink, Voda, 2012; Bernard, Šimon, 2014) Zatímco tak pravicové strany byly úspěšnější v ekonomicky silnějších regionech, levicové strany získávaly větší podporu spíše v ekonomicky strukturálně postižených regionech. (Bernard, Šimon 2014) Jinak řečeno, pravicové strany byly silnější v oblastech s vysokým rozvojovým potenciálem a levicové strany v oblastech s nízkým rozvojovým potenciálem (Bernard et al., 2014; Maškarinec, 2017) a toto rozdělení našlo svůj odraz i v prezidentských volbách v letech 2013 i 2017. (Maškarinec, 2013; Pink, Voda, 2013; Sax, 2018)

Konečně Kostecký a Šimon, kteří vytvořili typologii českých obcí podle politických preferencí jejich obyvatelstva v parlamentních volbách mezi roky 1992 až 2013, identifikovaly čtyři typy obcí s ohledem na jejich převažující stranicko-ideologickou orientaci: (1) fiskálně-konzervativní; (2) křesťansko-

⁹ Generační a náboženská konfliktní linie navíc byly asymetrické, protože ovlivňovaly pouze hlasování pro KSČM a KDU–ČSL a z hlediska dalších stran neměly žádný význam. (Linek, Lyons, 2013) Jestliže by tyto konfliktní linie ztratily svou relevanci, nabyla by podoba české stranické soutěže jednodimenzionální podoby. (Linek, Lyons, 2013)

demokratická; (3) sociálně demokratická; (4) komunistická, které, s menší výjimkou křesťansko-demokratické orientace, všechny překračují hranice mezi Čechy a Moravou (srov. Kostecký, Šimon, 2015).

3 Výsledky

Naše analýza započne pohledem na hodnoty provázanosti (uniformity) vzorců teritoriální voličské podpory STAN. Výsledná data (tabulka 1) přitom ukazují, že z hlediska regionálního rozložení voličské podpory se úspěch STAN soustřeďoval zejména do obcí, v nichž v předchozích volbách byly úspěšnější pravicové a středopравicové strany (s výjimkou KDU–ČSL), ale i Piráti. Naopak negativní korelaci nalézáme v případě podpory STAN a levicových stran, přičemž negativní síla tohoto vztahu má tendenci narůstat. Opak platí pro pozitivní vztah mezi prostorovou podporou ODS a STAN, kde vzájemná korelace v porovnání parlamentních voleb 2006 a 2017 výrazně klesá, podobně jako u Pirátů.

Stejně konstatování platí i pro uniformitu voličských vzorců STAN a TOP 09. Srovnání podpory STAN v roce 2017 a TOP 09 ve volbách 2010 a 2013, kdy obě strany kandidovaly ve společné koalici, potvrzuje pozitivní asociaci prostorových vzorů těchto subjektů. Naproti tomu srovnání voličské podpory ve volbách 2017, kdy obě strany kandidovaly samostatně, identifikuje pouze triviální korelaci jejich podpory, což spolu s podobným konstatováním v případě podpory ODS a STAN naznačuje, že STAN oslovili v roce 2017 voliče v částečně odlišném prostoru, než jsou tradiční oblasti, z nichž čerpají podporu pravicové a středopравicové strany (srov. Kostecký, Šimon, 2015), přestože je nutné vzít v úvahu výrazný propad podpory jak ODS, tak TOP 09, který také do jisté míry proměnil jejich voličské zázemí (srov. Maškarinec, 2017; 2019; Voda, 2018).

Zajímavé zjištění ukazuje srovnání voličské podpory STAN a ANO 2011, které potvrzuje výraznou proměnu voličské podpory hnutí ANO 2011 mezi volbami. Zatímco totiž existoval pozitivní vztah mezi podporou STAN v roce 2017 a ANO 2011 v roce 2013, ve volbách 2017 naopak nalézáme negativní vztah, potvrzující přesun voličského jádra ANO 2011 do levicových regionů (srov. Maškarinec, 2019).

Tabulka č. 1: Vzájemná souvislost volební podpory STAN (2017) a dalších stran (Pearsonův korelační koeficient)

	2006							
	ČSSD	KSČM	KDU-ČSL	ODS	SZ			
STAN	-0,136	-0,119	-0,109	0,197	0,169			
	2010							
	ČSSD	KSČM	KDU-ČSL	ODS	TOP 09	VV	Piráti	
STAN	-0,162	-0,135	-0,141	0,144	0,238	0,083	0,052	
	2013							
	ČSSD	KSČM	KDU-ČSL	ODS	TOP 09	ANO	Piráti	Úsvit
STAN	-0,160	-0,136	-0,131	0,080	0,270	0,110	0,103	0,003
	2017							
	ČSSD	KSČM	KDU-ČSL	ODS	TOP 09	ANO	Piráti	SPD
STAN	-0,165	-0,167	-0,168	0,036	0,057	-0,179	0,066	-0,193

Zdroj: <http://www.volby.cz>; vlastní výpočet

Podobné konstatování můžeme vyslovit i při pohledu na tabulku znázorňující hodnoty Moranova I kritéria (tabulka 2), tedy indikátoru globální míry prostorového shlukování. V tomto případě naznačují hodnoty Moranova I pouze omezenou míru prostorového shlukování voličské podpory STAN s podporou tradičních levicových stran, ale i KDU–ČSL, či krajně pravicových subjektů, což platí jak pro Úsvit v roce 2103, ale zejména SPD v roce 2017. I hodnoty Moranova I potvrzují proměnu voličského zázemí ANO 2011 mezi volbami a změnu vztahu mezi prostorovým shlukováním voličské podpory ANO 2011 a STAN z pozitivního v negativní, stejně jako postupný pokles shody v prostorovém shlukování mezi podporou STAN a pravicovými stranami (ODS, TOP 09), s menší výjimkou Pirátů, kde naopak došlo k mírnému nárůstu shlukování podpory obou subjektů, což lze ale spojit zejména s výrazným nárůstem podpory Pirátů, která se ve volbách 2017 soustředila především do regionů s tradičně vyšší podporou pravicových stran.

Tabulka č. 2: Globální míra prostorového shlukování volební podpory STAN (2017) a dalších stran (Moranovo I)

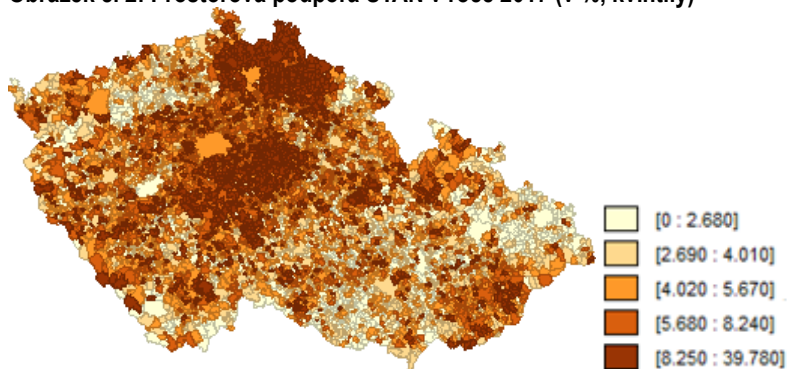
	2006							
	ČSSD	KSČM	KDU-ČSL	ODS	SZ			
STAN	-0,090	-0,085	-0,115	0,166	0,130			
	2010							
	ČSSD	KSČM	KDU-ČSL	ODS	TOP 09	VV	Piráti	
STAN	-0,095	-0,094	-0,128	0,133	0,141	0,042	0,035	
	2013							
	ČSSD	KSČM	KDU-ČSL	ODS	TOP 09	ANO	Piráti	Úsvit
STAN	-0,103	-0,086	-0,127	0,082	0,176	0,078	0,063	0,004
	2017							
	ČSSD	KSČM	KDU-ČSL	ODS	TOP 09	ANO	Piráti	SPD
STAN	-0,074	-0,105	-0,140	0,065	0,066	-0,064	0,096	-0,094

Zdroj: <http://www.volby.cz>; vlastní výpočet

Pokud přejdeme ke kartografické analýze (obrázek 2), vidíme, že podpora STAN se soustřeďuje zejména do Libereckého kraje, kde až na ojedinělé výjimky zahrnuje téměř všechny obce kraje.¹⁰ Výrazným zdrojem voličů STAN je rovněž Středočeský kraj, přestože v jeho případě je jádro voličů tohoto subjektu soustředěno především do obcí nacházejících se v prstenci obepínajícím Prahu směrem od jihu až k východu. Konečně třetí oblastí vysoké podpory STAN je Zlínský kraj, přestože v daleko menší míře než výše uvedené oblasti. Naopak velmi slabých zisků dosahují STAN v severozápadních Čechách (Ústecký kraj), ale i na severní (Moravskoslezský kraj) a jižní Moravě (zejména na jihu Moravskoslezského kraje) (srov. Voda, 2019).

¹⁰ V Libereckém kraji nicméně reálně nekandiduje STAN ale jeho regionální „pobočka“ – Starostové pro Liberecký kraj (SLK).

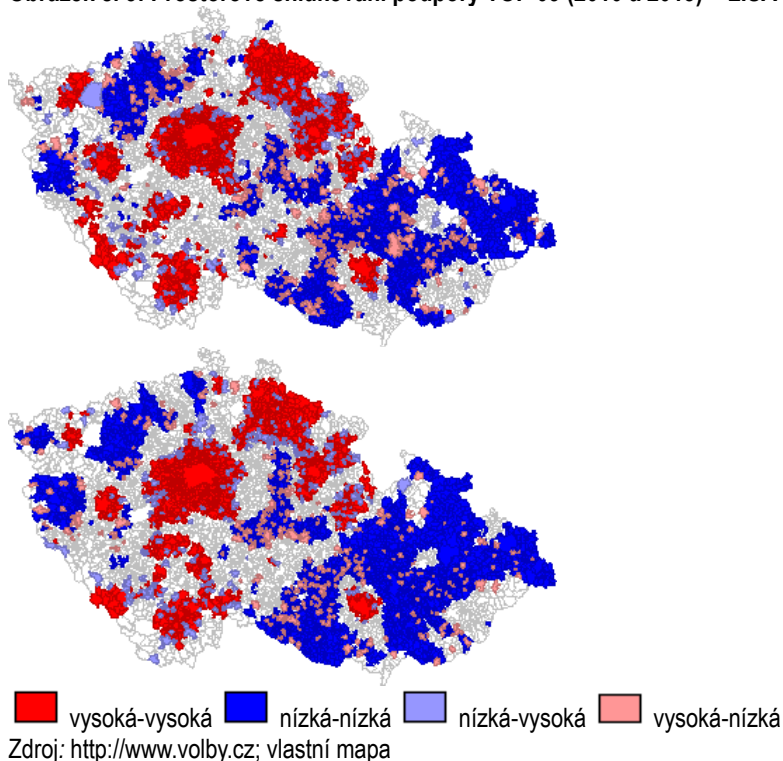
Obrázek č. 2: Prostorová podpora STAN v roce 2017 (v %, kvintily)

Zdroj: <http://www.volby.cz>; vlastní mapa

Pokud se následně pokusíme zobecnit výše uvedená zjištění analytičtějšími metodami, zajímá nás v první řadě samotné shlukování voličské podpory STAN. S ohledem na předchozí společnou kandidaturu STAN a TOP 09 ve sněmovních volbách 2010 a 2013 je zajímavé srovnat v prvním kroku podobnost shlukování teritoriální podpory těchto bývalých koaličních partnerů. Voličská podpora TOP 09 (obrázek 3) byla, a stále do velké míry je založena na oslovení voličů v tradičních pravicových regionech, jež jsou většinou charakteristické vysokým rozvojovým potenciálem (srov. Novák, Netrdová, 2011) – tj. jádrovými teritorii formovanými regionálními centry a jejich metropolitními oblastmi a k nim příslušícími rozvojovými osami (tj. prostorově sousedícími oblastmi charakteristickými pozitivním socioekonomickým rozvojem), které spojují hlavní město Prahu s krajskými městy západních (Plzeň) a severovýchodních Čech (Liberec), a zahrnujících dále i oblasti vyšší podpory TOP 09 v části východních a jižních Čech, oproti slabé podpoře TOP 09 na většině Moravy, s výjimkou Brna a jeho okolí (srov. Havlík, Voda, 2016; Maškarinec, 2017).

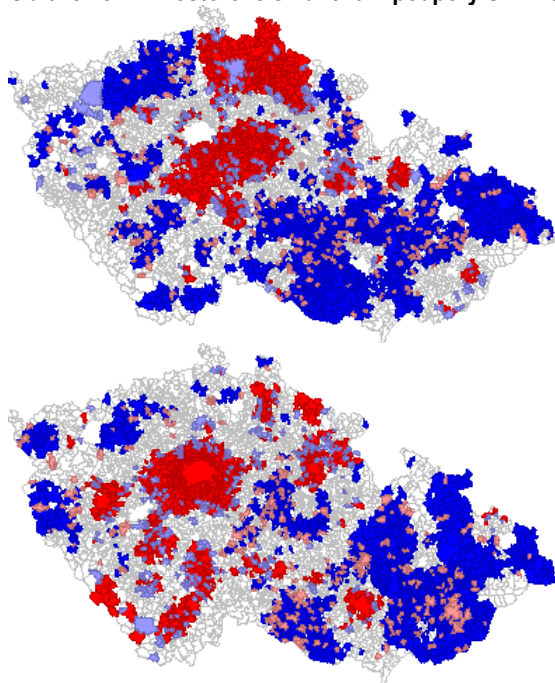
Obrázek č. 3: Prostorové shlukování podpory TOP 09 (2010 a 2013) – LISA

Na druhé straně kompaktnost území vysoké podpory TOP 09 měla tendenci výrazně klesat spolu s postupnou ztrátou voličů. V parlamentních volbách 2017 tak TOP 09 ztratila vyšší podporu v téměř celých severovýchodních Čechách a voličské zázemí strany se omezilo zejména do Prahy, širší pražské metropolitní oblasti a menších shluků v okolí dalších největších měst – Brna a Plzně. Zejména téměř kompletní vymizení shluků vysokých hodnot podpory TOP 09 na Liberecku, resp. v téměř celých severovýchodních Čechách (ale i v mnoha obcích Středočeského kraje) pak lze spojit s faktem, že v tomto prostoru se nacházelo jádro podpory STAN (obrázek 4). Souvislé oblasti vysoké podpory STAN lze identifikovat ve značné části Středočeského kraje (jižně až východně od Prahy) a v téměř celém Libereckém kraj. Na rozdíl od TOP 09 ale zahrnoval tento kompaktní celek i Českolipsko, kde je tradičně silnější levice, a které nikdy nepatřilo k jádrům podpory TOP 09. Oproti TOP 09 naopak do shluků vysoké

podpory STAN nepatřila největší města (s výjimkou Liberce). Podobně jako u většiny pravicových stran i v případě STAN lze pozorovat výrazné a kompaktní shluky nízké podpory tohoto hnutí v prostoru téměř celé Moravy.

Obrázek č. 4: Prostorové shlukování podpory STAN a TOP 09 (2017) – LISA

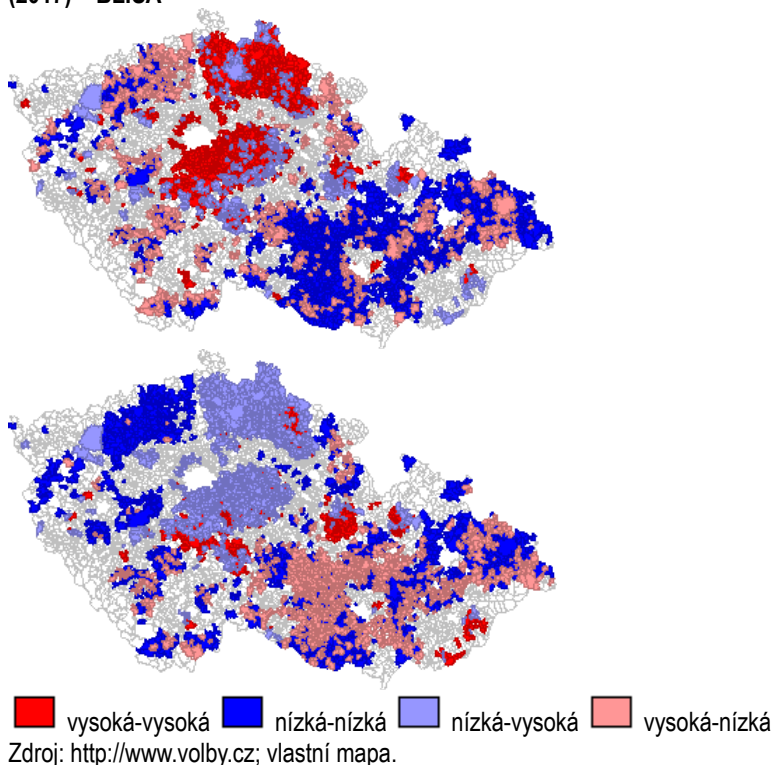

■ vysoká-vysoká
 ■ nízká-nízká
 ■ nízká-vysoká
 ■ vysoká-nízká
 Zdroj: <http://www.volby.cz>; vlastní mapa

Výše prezentovaná zjištění potvrzují i mapy bivariačních indikátorů LISA, které zobrazují shlukování podpory mezi dvojicemi parlamentních voleb. Z pohledu stranického nahrazení vidíme téměř neexistující přítomnost pozitivní prostorové autokorelace vysoké podpory STAN a KDU–ČSL (obrázek 5). Právě naopak, tam kde je silná KDU–ČSL jsou slabí STAN (jižní Morava) a naopak (severovýchodní a střední Čechy). Jedinou shodu tak nalzáme ve slabé podpoře obou subjektů v severozápadních Čechách. Naproti tomu srovnání teritoriální podpory ODS a STAN ukazuje značný překryv vysoké úspěšnosti

obou subjektů právě v prostoru téměř celých severovýchodních a části středních Čech a podobně i výrazný překryv oblastí se slabou podporou obou stran ve značné části Moravy.

Obrázek č. 5: Prostorové shlukování podpory ODS (2006) a KDU–ČSL (2006) vs. STAN (2017) – BLISA

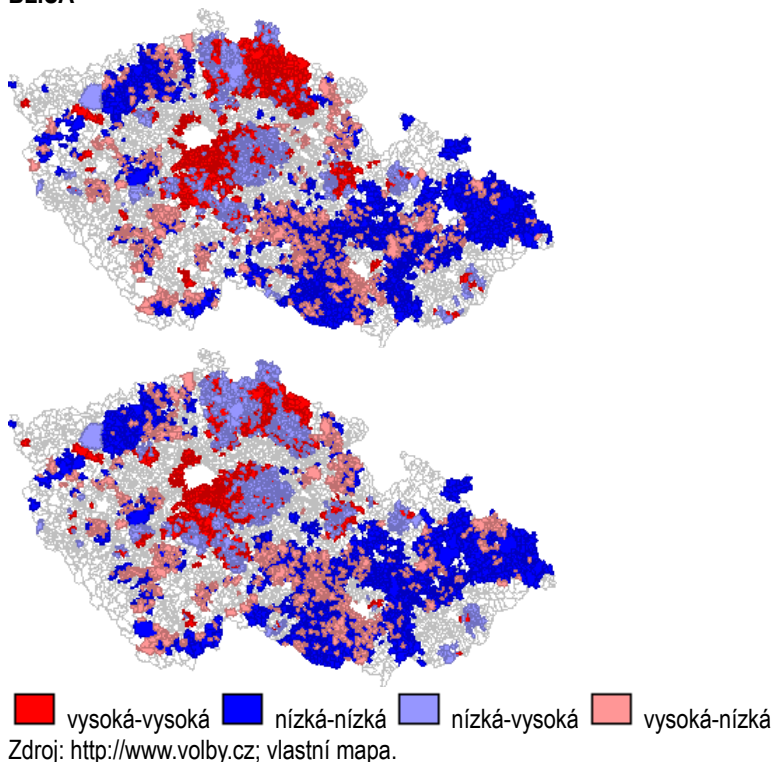

Velmi podobná zjištění jako v případě ODS můžeme vyslovit i při srovnání podpory STAN a TOP 09 (obrázek 6). Toto konstatování platí zejména při srovnání první kandidatury TOP 09 v roce 2010, kdy strana (za účasti STAN) dosáhla svého největšího úspěchu (16,70 % hlasů);¹¹ srovnání s kandidaturou TOP 09 v roce 2013 ale dokládá téměř totožné výsledky. I přesto, lze vidět jisté rozdíly při společné a samostatné kandidatuře obou subjektů. Největšími byl

¹¹ Téměř totožný vzorec prostorové podpory jako v případě TOP 09 (2010) a STAN (2017) nabízí srovnání podpory Pirátů (2017) a STAN (2017).

fakt, že TOP 09 byla mnohem slabší než STAN v okrajových částech Středočeského kraje, ale rovněž na Českolipsku, kde byla naopak podpora STAN mnohem silnější, zejména ve druhém případě.

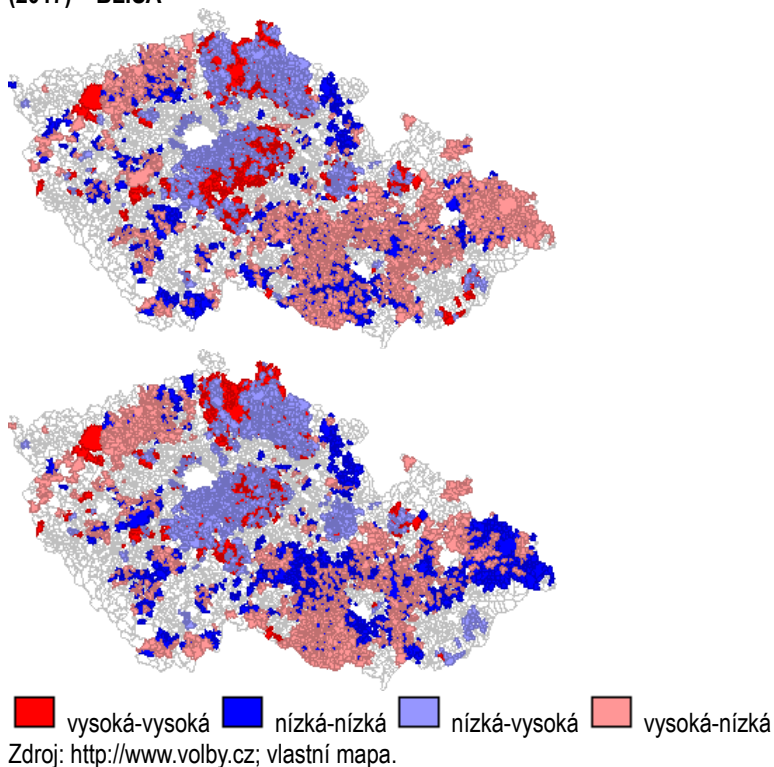
Obrázek č. 6: Prostorové shlukování podpory TOP 09 (2010 a 2017) vs. STAN (2017) – BLISA

Již indikátory globální prostorové autokorelace naznačovaly pouze omezené (negativní) shlukování teritoriální podpory STAN a levicových stran a tento závěr podporuje i pohled do map (obrázek 7). V tomto případě, až na ojedinělé výjimky, absentují výraznější shluky obcí, kde by STAN a levicové strany (ČSSD i KSČM) společně disponovaly vysokou či naopak nízkou podporou (srov. Kyloušek, Pink, 2009; Maškarinec, 2015). Naopak můžeme pozorovat rozsáhlé shluky obcí, kde byla silná levice a slabí STAN (severozápadní Čechy a velká část Moravy) nebo naopak slabá levice a silný STAN (severovýchodní Čechy,

část středních Čech a omezený shluk ve východních Čechách), což opětovně naznačuje, že je úspěch STAN do velké míry založen především na mobilizaci voličů v regionech s převahou pravicových a středopracivých voličů.

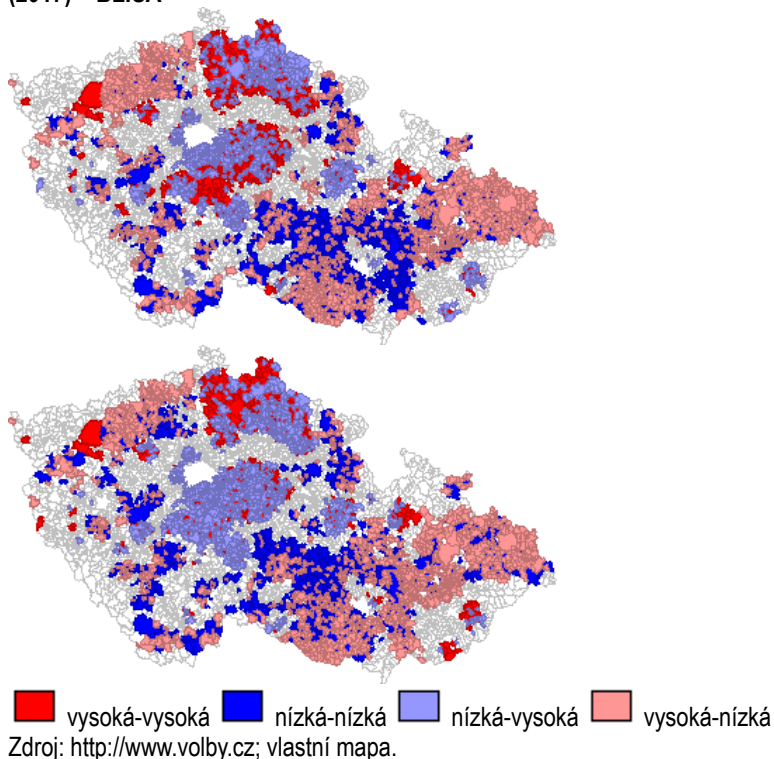
Obrázek č. 7: Prostorové shlukování podpory ČSSD (2006) a KSČM (2006) vs. STAN (2017) – BLISA

Konečně srovnání voličské podpory STAN a dalších nových stran – SPD a ANO 2011 (obrázek 8) dokládá, že tyto strany nezakládaly většinově svůj úspěch na oslovení voličů ve stejných regionech, což platilo zejména pro srovnání prostorových vzorců podpory těchto subjektů ve volbách 2017, kdy byly jak ANO 2011, tak SPD velmi slabé v hlavních centrech podpory STAN v severovýchodních a středních Čechách a naopak STAN propadli v tradičních levicových regionech, kam se v roce soustředila podpora ANO 2011 ale i SPD. Na druhé straně ani srovnání prostorové podpory hnutí Úsvit a ANO 2011 z roku

2013 vůči ziskům STAN z roku 2017 (neprezentováno) nedokládá výraznější shodu mezi oblastmi, kde by všechny tři subjekty byly silné nebo naopak slabé, pouze s mírným nárůstem shlukování (zejména v případě ANO 2011) v části severovýchodních a středních Čech, kde ANO 2011 v roce 2013 nacházelo výraznější podporu (srov. Maškarinec, Bláha, 2014).

Obrázek č. 8: Prostorové shlukování podpory ANO 2011 (2017) a SPD (2017) vs. STAN (2017) – BLISA

Závěr

Cílem předložené studie byla snaha analyzovat prostorovou podporu hnutí STAN ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2017, po nichž se tento subjekt stal nejmenší parlamentní stranou. Naše výsledky doložily, že podpora STAN byla založena zejména na oslovení voličů v obcích (a regionech), které tradičně volí pravicové a středopravicové strany

(ODS, TOP 09), s výjimkou KDU–ČSL, zatímco byl STAN velmi slabý v obcích se silnější podporou levice (ČSSD, KSČM, ale v roce 2017 i ANO 2011), ale i krajní pravice (Úsvit, SPD). Na druhé straně nebyla prostorová podpora STAN zcela totožná s oblastmi, jež tradičně hlasují pro pravicové strany, a které lze, s jistým zjednodušením, označit za regiony s vysokým rozvojovým potenciálem, resp. pozitivním socioekonomickým rozvojem. To lze přitom spojit zejména s většinově slabou podporou STAN v největších českých a moravských městech, a naopak silnější podporou v nejmenších obcích, což logicky vyplývá z faktu, že jsou STAN složeni zejména ze starostů menších obcí a až na výjimky postrádají silnější zázemí ve větších a zejména největších městech.

Pokud se zaměříme na elektorát, tak v tomto ohledu tudíž STAN nepředstavují „klasickou“ stranu „liberálního středu“, jež v českém stranickém systému krátkodobě doplňovaly na pravici ODS (ať už se jednalo o ODA v 90. letech, US na přelomu 20. a 21. století, zelené po volbách 2006 či TOP 09 po roce 2010), protože síla těchto subjektů naopak vyrůstala z oslovení liberálních voličů v největších českých městech. Právě slabost STAN v největších městech tak ohrožuje udržení dlouhodobé relevance tohoto subjektu v českém stranickém spektru, což v minulosti vyvažovala spolupráce s TOP 09, jíž naopak STAN poskytovali chybějící ukotvení v menších obcích, a spolupráce STAN a TOP 09 je zřejmě i do budoucna jedinou možností udržení relevance obou těchto subjektů.

Literatura:

- ANSELIN, L. 1995. Local Indicators of Spatial Association–LISA. In *Geographical Analysis*. ISSN 1538-4632, 1995, roč. 27, č. 2, s. 93–115. <https://doi.org/10.1111/j.1538-4632.1995.tb00338.x>
- BALÍK, S. – HLOUŠEK, V. 2016. The Development and Transformation of the Czech Party System After 1989. In *Acta Politologica*. ISSN 1804-1302, 2016, roč. 8, č. 2, 103 – 117.
- BERNARD, J. – ŠIMON, M. 2014. Prostorové vzorce volebního chování v letech 1992–2006: popis, proměny a možné příčiny. In T. Kostelecký et al. *Koho volí Vaši sousedé? Prostorové vzorce volebního chování na území Česka od roku 1920 do roku 2006, jejich změny a možné příčiny*. Praha: SLON, 2014. ISSN 978-80-7419-166-4, s. 109 – 132.

- BERNARD, J. – KOSTELECKÝ, T. – ŠIMON, M. 2014. Existují prostorové kontextové vlivy na volební chování i v relativně nacionalizovaném stranickém systému? Příklad Česka. In *Geografie*. ISSN 1212-0014, 2014, roč. 119, č. 3, 240–258.
- BLAŽEK, J. – NETRDOVÁ, P. 2009. Can Development Axes Be Identified By Socio-economic Variables? The Case of Czechia. In *Geografie*. ISSN 1212-0014, 2009, roč. 114, č. 4, s. 245 – 262.
- BRUNNEROVÁ, O. 2019. Not all political entrepreneurs are created equal: The institutionalisation of entrepreneurial parties in Central Europe. In *Central European Journal of Politics*. ISSN 2464-479X, 2019, roč. 5, č. 1, s. 100 – 124.
- BRUNSDON, C. 2009. Statistical Inference for Geographical Processes. In A.S. Fotheringham – P.A. Rogerson (eds.). *The SAGE Handbook of Spatial Analysis*. London: SAGE, 2009. ISBN 978-1-4129-1082-8, s. 207 – 224. <https://doi.org/10.4135/9780857020130.n11>
- CABADA, L. – HLOUŠEK, V. – JUREK, P. 2014. Ztraceny v tranzici? minulost a přítomnost politického stranictví ve střední a východní Evropě. Brno: MPÚ, 2013. 213 s. ISBN 978-80-210-6379-2.
- CLIFF, A.D. – ORD, J.K. 1981. *Spatial Processes: Models and Applications*. London: Pion, 1981. 266 s. ISBN 08-85086-081-4.
- DEEGAN-KRAUSE, K. – HAUGHTON, T. 2010. A Fragile Stability. The Institutional Roots of Low Party System Volatility in the Czech Republic, 1990 – 2009. In *Politologický časopis*. ISSN 1211-3247, 2010, roč. 10, č. 3, s. 227 – 241.
- DUBIN, R. 2009. Spatial Weights. In A.S. Fotheringham – P.A. Rogerson (eds.). *The SAGE Handbook of Spatial Analysis*. London: SAGE, 2009. ISBN 978-1-4129-1082-8, s. 125–157.
- EIBL, O. – DOSTÁLOVÁ, V. 2019. Volební programy strany a jejich analýza. In O. Eibl – M. Gregor a kol. *Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2017*. Brno: CDK, 2019. ISBN 978-80-7325-476-6, s. 45 – 66.
- FORTIN, M.-J. – DALE, M. R. T. 2009. Spatial Autocorrelation. In A.S. Fotheringham – P.A. Rogerson (eds.). *The SAGE Handbook of Spatial Analysis*. London: SAGE, 2009. ISBN 978-1-4129-1082-8, s. 89 – 104.
- FOTHERINGHAM, A. S. – BRUNSDON, C. – CHARLTON, M. 2002. *Geographically Weighted Regression: the analysis of spatially varying relationships*. Chichester: John Wiley & Sons, 2002. 282 s. ISBN 978-0-470-85525-6.

- GREGOR, M. – DVOŘÁK, P. 2019. Vývoj politických stran a jejich postavení v letech 2013 až 2017. In O. Eibl – M. Gregor a kol. *Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2017*. Brno: CDK, 2019. ISBN 978-80-7325-476-6, s. 9 – 43.
- HANLEY, S. 2012. Dynamics of new party formation in the Czech Republic 1996–2010: looking for the origins of a 'political earthquake. In *East European Politics and Societies: and Cultures*. ISSN 0888-3254, 2012, roč. 28, č. 2, s. 119 – 143. <https://doi.org/10.1080/21599165.2012.669733>
- HAUGHTON, T. – DEEGAN-KRAUSE, K. 2015. Hurricane Season: Systems of Instability in Central and East European Party Politics. In *East European Politics and Societies: and Cultures*. ISSN 0888-3254, 2015, roč. 29, č. 1, s. 61 – 80. <https://doi.org/10.1177/0888325414566072>
- HAVLÍK, V. – HLOUŠEK, V. 2014. Dr Jekyll and Mr Hyde: The Story of the Populist Public Affairs Party in the Czech Republic. In *Perspectives on European Politics and Society* ISSN 2374-5118 roč. 15, č. 4, s. 552 – 570. <https://doi.org/10.1080/15705854.2014.945254>
- HAVLÍK, V. – VODA, P. 2016. The Rise of New Political Parties and Re-Alignment of Party Politics in the Czech Republic. In *Acta Politologica*. ISSN 1804-1302, 2016, roč. 8, č. 2, 119 – 144.
- HLOUŠEK, V. – KOPEČEK, L. 2008. Cleavages in the Contemporary Czech and Slovak Politics Between Persistence and Change. In *East European Politics and Societies: and Cultures*. ISSN 0888-3254, 2008, roč. 22, č. 3, s. 518 – 552. <https://doi.org/10.1177/0888325408315833>
- CHARVÁT, J. – JUST, P. 2016. *Krise politického stranictví a noví straničtí aktéři v české politice*. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016. 117 s. ISSN 978-80-87956-47-2.
- KIM, J. – ELLIOT, E. – WANG, D.-M. 2003. A spatial analysis of county-level outcomes in US Presidential elections: 1988 – 2000. In *Electoral Studies*. ISSN 0261-3794, 2003, roč. 22, č. 4, s. 741 – 761. [https://doi.org/10.1016/S0261-3794\(02\)00008-2](https://doi.org/10.1016/S0261-3794(02)00008-2)
- KOSTELECKÝ, T. – ČERMÁK, D. 2004. Vliv teritoriálně specifických faktorů na formování politických orientací voličů. *Sociologický časopis*. ISSN 0038-0288, 2004, roč. 40, č. 4, s. 469 – 487.
- KOSTELECKÝ, T. – BERNARD, J. 2015. Závěr. In T. Kostelecký et al. *Koho volí Vaši sousedé? Prostorové vzorce volebního chování na území Česka od roku 1920 do roku 2006, jejich změny a možné příčiny*. Praha: SLON, 2014. ISSN 978-80-7419-166-4, s. 139 – 143.

- KOSTELECKÝ, T. – ŠIMON, M. 2015. Geografie politických orientací voličů v letech 1992–2013. In T. Kostecký et al. *Geografie výsledků parlamentních voleb: Vzorce volebního chování v Česku 1992 – 2013*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2015. ISBN 978-80-7330-284-9, s. 69 – 93.
- KYLOUŠEK, J. – PINK, M. 2009. Voličská základna sociálnědemokratických stran v bývalém Československu a její prostorové proměny. In *Evropská volební studia*. ISSN 1801-6545, 2009, roč. 4, č. 1, s. 1 – 21.
- LINEK, L. – LYONS, P. 2013. *Dočasná stabilita? Volební podpora politických stran v České republice v letech 1990–2010*. Praha: SLON, 2013. 220 s. ISBN 978-80-7419-160-2.
- MAŠKARINEC, P. 2013. Prostorová analýza prezidentských voleb v České republice v roce 2013. *Sociológia*. ISSN 0049-1225, 2013, roč. 45, č. 5, s. 435 – 469.
- MAŠKARINEC, P. 2014. *Volební geografie Libereckého kraje 1992–2010. Voličské chování z pohledu explorační prostorové analýzy dat (ESDA)*. Brno: CDK, 2014. 333 s. ISBN 978-80-7325-344-8.
- MAŠKARINEC, P. 2015. Nekonečný příběh. Pokračující stabilita voličské podpory Komunistické strany Čech a Moravy v parlamentních volbách 2006 – 2013. In *Politické vedy*. ISSN 1335 – 2741, 2015, roč. 18, č. 3, s. 135 – 160.
- MAŠKARINEC, P. 2017. A spatial analysis of Czech parliamentary elections, 2006–2013. *Europe-Asia Studies*. ISSN 0966-8136, 2017, roč. 9, č. 3, s. 426 – 457. <https://doi.org/10.1080/09668136.2017.1313962>
- MAŠKARINEC, P. 2019. The rise of new populist political parties in Czech parliamentary elections between 2010 and 2017: the geography of party replacement. *Eurasian Geography and Economics*. ISSN 1538-7216, 2019, roč. 60, č. 5, s. 511 – 547. <https://doi.org/10.1080/15387216.2019.1691928>
- MAŠKARINEC, P. – BLÁHA, P. 2014. For whom the Bell Tolls: Grievance Theory and the Rise of New Political Parties in the 2010 and 2013 Czech Parliamentary Elections. *Sociológia*. ISSN 0049-1225, 2014, roč. 46, č. 6, s. 706 – 731.
- NOVÁK, J. – NETRDOVÁ, P. 2011. Prostorové vzorce sociálně-ekonomické diferenciacie obcí v České republice. In *Sociologický časopis*. ISSN 0038-0288, 2011, roč. 47, č. 4, s. 717 – 744.
- PINK, M. – VODA, P. 2012. Základní vymezení voličské základny politických stran v České republice v letech 1996–2010. In M. Pink et al. *Volební mapy České a Slovenské republiky po roce 1993: Vzorce, trendy, proměny*. Brno: CDK, ISSN 978-80-7325-287-8, s. 17 – 46.

- PINK, M. – VODA, P. 2013. Volební geografie. In J. Šedo (ed.). *České prezidentské volby v roce 2013*. Brno: CDK, ISBN 978-80-7325-325-7, s. 141 – 164.
- PINK, M. – EIBL, O. 2018. The 2016 Czech regional elections: Without real regional parties or voters' interest. In *Regional & Federal Studies*. ISSN 1359-7566, 2018, roč. 28, č. 3, s. 353 – 365. <https://doi.org/10.1080/13597566.2018.1450746>
- RYŠAVÝ, D. 2013. Czech Counties after a Dozen Years of Regionalization: Continuity and Novelties after County Elections 2012. In *Regional & Federal Studies*. ISSN 1359-7566, 2013, roč. 23, č. 5, s. 631 – 642. <https://doi.org/10.1080/13597566.2013.798649>
- SAX, O. 2018. Volební geografie. In J. Šedo a kol. *České prezidentské volby v roce 2018: jiný souboj, stejný vítěz*. Brno: CDK, ISBN 978-80-7325-470-4, s. 175 – 203.
- SHIN, M. – AGNEW, J. 2007. The geographical dynamics of Italian electoral change, 1987–2001. In *Electoral Studies*. ISSN 0261-3794, 2007, roč. 26, č. 2, s. 287 – 302. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2006.05.002>
- SMITH, M. L. – MATĚJŮ, P. 2011. Restratifikace české politiky. Vývoj třídně podmíněného volebního chování v České republice v letech 1992–2010. *Sociologický časopis*. ISSN 0038-0288, 2011, roč. 47, č. 1, s. 33 – 59.
- SPURNÁ, P. 2008. Prostorová autokorelace – všudypřítomný jev při analýze prostorových dat? In *Sociologický časopis*. ISSN 0038-0288, 2008, roč. 44, č. 4, s. 767 – 787.
- STAUBER, J. 2017. Institutionalization of Nationalized Party System: the Czech Case. In *Acta Politologica*. ISSN 1803-8220, roč. 9, č. 3, s. 46 – 65.
- ŠÁROVEC, D. 2017. Krajské volby 2016 a nové politické strany v České republice. In *Central European Journal of Politics*. ISSN 2464-479X, 2017, roč. 3, č. 2, s. 1 – 25.
- UNWIN, A. – UNWIN, D. 1998. Exploratory Spatial Data Analysis with Local Statistics. In *The Statistician*. ISSN 1467-9884, 1998, roč. 47, č. 3, s. 415 – 421. <https://doi.org/10.1111/1467-9884.00143>
- VLACHOVÁ, K. – MATĚJŮ, P. 1998. Krystalizace politických postojů a politického spektra v České republice. *Sociologický časopis*. ISSN 0038-0288, 1998, roč. 34, č. 2, s. 145 – 170.
- VODA, P. 2019. Volby do Poslanecké sněmovny 2017 a volební geografie. In O. Eibl – M. Gregor a kol. *Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2017*. Brno: CDK, 2019. ISBN 978-80-7325-476-6, s. 189 – 212.